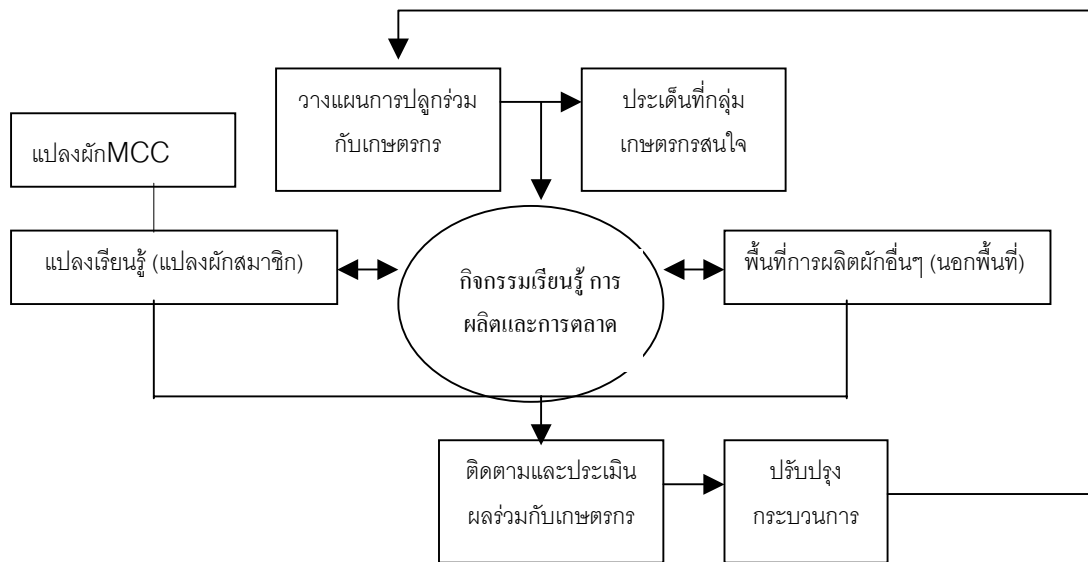

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษ :
กรณีศึกษาบ้านปิงห้อย ต. สันทราย อ. สารภี จ. เชียงใหม่

หลักการเรียนรู้ของเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

การจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรได้เริ่มดำเนินการโดยการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรตำบลปิงห้อยในปี 2542 โดยเกษตรกรได้ร่วมกับวิทยากรในการเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผสมผสานกับความรู้แผนใหม่จากวิทยากร เกษตรกรยังได้เรียนรู้ด้วยตัวเองโดยการนำแปลงปลูกผักจริงสำหรับใช้เป็นแบบฝึกหัดในการศึกษาระบบนิเวศน์วิทยา แมลงศัตรูพืช การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน อื่นๆ อย่างไรก็ตามหลังโครงการโรงเรียนเกษตรกรเสร็จสิ้นในปี 2545 เกษตรกรยังให้ความสนใจด้านหลักสูตรโรงเรียนเกษตรกร และต้องการให้มีหลักสูตรด้านการปลูกผักที่ผสมผสาน

ดังนั้น นักวิจัย จากศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรและนักศึกษาปริญญาโท (เกษตรศาสตร์ เชียงระบบ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ร่วมกับเกษตรกรตำบลปิงห้อยในการจัดทำกิจกรรมเรียนรู้โดยเกษตรกรโดยใช้แปลงที่ผลิตผักปลอดสารพิษ และแปลงปลูกผักที่ใช้สารเคมีเป็นแปลงเรียนรู้ (แผนภาพที่ 1)

แผนภาพที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนเกษตรกร

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์วิจัยและเกษตรกรตำบลงานเชิงวิจัยและพัฒนา โดยมีจุดเน้นที่ สนับสนุนและขยายผักปลอดสารพิษในพื้นที่เกษตรกรชาวเมือง และศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร ดังมีประเด็นคำถามหลักต่อไปนี้

ประเด็นคำถามในงานวิจัย

- เกษตรกรมีการวางแผนการผลิตอย่างไร?
- เกษตรกรมีการจัดการเพื่อรองรับผลผลิตในกลุ่มผลิตย่อยอย่างไร ?
- กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถเพิ่มขีดความสามารถเกษตรกรจริงหรือไม่ อย่างไร ?
- เกษตรกรเรียนรู้อะไรบ้าง ?
- ระบบการผลิตผักปลอดสารพิษสามารถทำให้กลุ่มเกษตรกรเพิ่มรายได้และนำไปสู่เกษตรยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร อะไรตัวชี้วัด?

กิจกรรมการเรียนรู้

แนวทางการศึกษาการเรียนรู้ของเกษตรกรและการเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรโดยการใช้แนวทางการเรียนรู้โรงเรียนเกษตรกร ได้กำหนดทุกวันพุธ ช่วงเวลาตั้งแต่ 9.00 น. ถึง 13.00 น.หลักสูตรโรงเรียนเกษตรกรในรุ่นแรกใช้เวลาประมาณ 8-สัปดาห์ หลังจากนั้นทำการประเมินซึ่งเวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงใช้เวลาดังกล่าวในช่วงบ่ายแทน โดยศวก.สนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารกลางวัน ซึ่งหากมีเงินเหลือแต่ละสัปดาห์ เกษตรกรจะรวมไว้สทบในกองทุนผักปลอดสารพิษ

กิจกรรมได้ผสมผสานระหว่างพื้นที่ของเกษตรกรของเกษตรกรที่ร่วมโครงการผลิตผักปลอดสารพิษ และ พื้นที่ของเกษตรกรที่ผลิตผักแบบเดิมที่ยังมีการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น และแปลงทดลองของศวก. นอกจากนี้การเข้าร่วมกับประชาสัมพันธ์การตลาดในพื้นที่ต่าง ๆ ร่วมกับศวก. ในงานมหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเกษตรปลอดพิษ หน่วยตลาดเคลื่อนที่ตามที่ต่างๆ เช่น โรงอาหารคณะแพทยศาสตร์ กาดโค้งโค้ง คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น เหล่านี้ได้สนับสนุนการเรียนรู้ของเกษตรกรในการปรับปรุงระบบการผลิต การปลูกผักหลายหลายชนิด

กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันหลักเช่น การตรวจแปลงร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม การประมวลสิ่งที่พบแต่ละครั้งและการประเมินผล พร้อมทั้งแนวทางการปรับปรุงและแก้ไข ในแต่ละครั้งของบทเรียนจะได้เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีความรู้และประสบการณ์จากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เช่น จาก ศวก. ภาควิชาปฐพีและอนุรักษศาสตร์ ภาควิชาโรคพืช และจากหน่วยงานภายนอก เช่น ศูนย์บริหารศัตรูพืชโดยชีวภาพ จ.เชียงใหม่ หน่วยปราบศัตรูพืช

เป็นต้น เพื่อแลกเปลี่ยนและให้ความรู้ ซึ่งศวกท.ทำหน้าที่ประสานกับวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยทั่วไปหลักสูตรแต่ละครั้งจะขึ้นกับความต้องการและความสนใจของเกษตรกรเป็นหลัก ดังนั้นบทเรียนแต่ละครั้งจึงมีการกำหนดหัวข้อแบบที่สามารถยืดหยุ่นได้โดยมีการพูดคุยกับเกษตรกรทุกครั้งเพื่อความเหมาะสมโดยยึดหลักการเหมาะสมกับสภาพการผลิตและปัญหาในแต่ละช่วงเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการประเมินความเข้าใจและการเป็นประโยชน์แต่ละครั้ง โดยเกษตรกรโดยใช้ประเด็นคำถามซึ่งนักวิจัยและวิทยากรร่วมกันกำหนดเพื่อใช้สำหรับการประเมินผลในแต่ละครั้ง บทเรียนที่ได้จากการการผลิตผักปลอดสารพิษตามผังการผลิตรอบที่ 1 ดังนี้

- การวางแผนการผลิต การเตรียมความพร้อมด้านการเตรียมพื้นที่ เมล็ดพันธุ์และการจัดการเบื้องต้นอื่น ๆ เช่น การตรวจสอบความกรดต่างของดิน และวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินของเกษตรกรแต่ละราย
- การจัดการด้านธาตุอาหารในดินและพืช และการลดต้นทุนการผลิตในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมี
- การควบคุมและจัดการแมลงศัตรูของผัก
- การประเมินผลผลิต และการวางแผนการจำหน่ายผลผลิต
- ตลาดและโอกาสการขยายด้านการตลาด
- ประเมินผลการผลิตและการตลาดในการผลิตรุ่นที่ 1 สำหรับการผลิตรุ่นที่ 2